

Z červené knihy našich měkkýšů - piskořka (Fagotia)

Vojen Ložek

Jedním z hlavních příznaků, které ukazují, jak naše příroda doplácí na současný rozmach civilizace, je mizení živočišných i rostlinných druhů, které nejsou s to přizpůsobit se změněnému prostředí. Vymírání obratlovců nebo některých nápadnějších rostlin se dnes sleduje v mnoha zemích i v celosvětovém měřítku a ohrožené druhy se dostávají do zvláštních seznamů — tzv. červených knih. Mnohem více druhů však mizí, aniž vzbudí větší pozornost, neboť často není ani přesně známé jejich původní rozšíření. Jde především o bezobratlé živočichy. Obecně známé jsou jen některé případy, u nás třeba ústup motýla jasoně červenookého a z měkkýšů pak perlorodky, která díky své popularitě představuje „ostře sledovanou“ výjimku a o níž se již nahromadila celá literatura. Málokdo však ví, že osud perlorodky čeká i na mnoho dalších vodních měkkýšů jak mlžů, tak plžů, a bohužel i na některé druhy suchozemské.

Mizící druhy měkkýšů poskytují názorný pohled do problematiky ústupu bezobratlých, neboť jde o skupinu, která je poměrně dobře známá jak co do ekologie, tak rozšíření, a v některých zemích se již po léta sleduje právě v souvislosti se zhoršováním životního prostředí (Britské ostrovy, Holandsko, nejnověji i Maďarsko). Rovněž u nás dnes máme po ruce poměrně spolehlivé informace o rozšíření většiny našich měkkýšů, nehledě k fosilním a subfosilním nálezům, které nám často dovolují přesně ověřovat bývalé rozšíření i tam, kde nemáme sbírkové nebo literární doklady. To jsou mimořádně příznivé okolnosti, které mezi bezobratlými měkkýšy přímo předurčují, aby ukázali, jak mizení jednotlivých druhů postupuje a sloužili tak jako varovný příklad všem, kdo mají na svědomí zhoršování přírodního prostředí naší vlasti.

Budeme se proto snažit popsat ty případy, které jsou dobře doložené jak staršími sběry, tak subfosilními nálezy, a na nich ukázat, jaké zásahy vedly k jejich ústupu a zda tyto zásahy byly nezbytně nutné nebo ne.

***

Je příznačné, že naši rubriku zahajujeme příslušníky vodní fauny, neboť právě ta je nejvíce postižena a utrpěla již největší ztráty. Případ perlorodky ostatně mluví za všechny. Tentokrát vybíráme dva druhy, které mají zcela odlišné nároky než perlorodka a které budeme ze seznamu naší fauny nuceni odepsat v nejbližší době, ne-li již dnes. Jsou to příslušníci rodu piskořka (*Fagotia* Bourguignat, 1884) z převážně mimoevropské čeledi *Thiaridae*, kteří jsou jedinými zástupci předožábřích plžů nadčeledi *Cerithiacea* na našem území.

Piskořky se od všech ostatních našich předožábřích nápadně liší svou štíhle kuželovitou, poměrně tlustostěnnou ulitou se špičatým vrcholem a 8–9 závitů, která má šikmo úzce vejčité ústí s ostře protaženým horním rohem i zúženou spodní částí. Výška dobře vyvinutých jedinců dosahuje až 2,0–2,5 cm při šířce 8–9 mm. Jde o dva druhy:

Piskořka ostrá — *Fagotia acicularis* (Férussac, 1823) má ulitu štíhlejší, jednobarevnou, olivově rudohnědou až světle šedozelenou se žlutavými neostrými pruhem na spodní straně švu. Cívka je na spodním konci zřetelně ufatá a obústí je pod ní slabě vykrojené zaobleným zářezem — stokou.

Piskořka skvrnitá — *Fagotia esperi* (Férussac, 1823) je méně štíhlá a její hnědavě olivový až světle šedozelený povrch je poset hojnými rudohnědými skvrnkami. Cívka nasponu plynule přechází do spodního okraje ústí bez zřetelné stoky.

Oba druhy jsou v současné době pontické, tj. jsou významnými obyvateli řek černomořské oblasti. V minulosti, tj. ve starších interglaciálních pleistocénu, však zasahovala *F. acicularis* až do povodí Odry a Labe i daleko proti proudu Dunaje, oba druhy pak v řekách severního Černomoří dále na sever. Na sklonku třetihor žila řada blízce příbuzných druhů a forem v oblasti středního a dolního Podunají. Jinak je čeleď rozšířena především v subtropích a tropech Starého světa.

Z hlediska naší fauny jde tedy o velmi pozoruhodné druhy. Piskořka ostrá původně žila v Dunaji, především od Komárna dolů, odkud zasahovala do nejdolejšího Váhu a poměrně vysoko proti proudu Nitry, kde ještě na počátku padesátých let byly bohaté kolonie nad Nitrianským Hrádkem u Šuran. Jednotlivé kusy se podařilo zjistit i v přilehlém úseku malé říčky Žitavy pod Dolným

Ohajem. Není bohužel známo, zda zasahovala i do dolního Hronu nebo Iplu. V Dunaji samém se vyskytovala roztroušeně, místy však hojněji na kamelech při břehu a někde v ohromném množství na kořenech vrb splývajících v hustých závěsech ze strmých hlinitých břehů do vody. Tak tomu bylo na březích ostrova při ústí Hronu do Dunaje. Piskořka skvrnitá byla vzácnější. Žila roztroušeně v Dunaji od Komárnského přístavu po ústí Iplu, především však v úseku pod Štúrovem. Jednotlivé vyplavené a také subfosilní kusy se však nacházely i v Nitře u Nových Zámků a dokonce v Žitavě pod Dolným Ohajem. Je velká škoda, že přesné hranice rozšíření obou druhů nebyly na našem území zachyceny.

V současné době oba druhy dávno vymizely z Nitry a Žitavy vlivem znečištění vody průmyslovými odpady a patrně i splachy z polí, což se týká i jiných pontokaspických druhů a platí pro všechny naše větší přítoky Dunaje. V Dunaji se dosud tu a tam nacházejí vyplavené ulity druhy *F. acicularis*, především pod Štúrovem, což svědčí o tom, že zde snad zmíněný druh ještě žije, zatímco *F. esperi* již patrně zaplatila svou daň civilizaci, alespoň u nás.

Bylo by vhodné při všech výzkumech a návštěvách břehů Dunaje i jeho přítoků patrat po živých jedincích. Ovšem zachování obou těchto památných reliktních druhů se dnes vzhledem k stoupajícímu a zatím stěžejí zamezitelnému znečištění řek jeví jako málo nadějně.

Nahoře piskořka ostrá z Nitrianského Hrádku, dole piskořka skvrnitá ze Štúrova.
Foto J. Brabenec

